Таке враження, що оборона нашої батьківщини багато в чому занедбана. Досі ми цим клопоталися, кожен думаючи про власну працю; але події останнього часу занепокоїли нас. Я маю шевську майстерню на площі перед імператорським палацом. Ледве відкриваю удосвіта свою крамницю, як уже бачу, що входи до всіх чотирьох вуличок, які сходяться до площі, обсаджені озброєними вояками. Але це не наші солдати, а, очевидно, кочовики з півночі. Якимось незбагненним чином пробилися вони до столиці, яка, до речі, лежить на великій віддалі від кордону. Так чи так, але вони тут, і здається, що кожного ранку їх більшає. Відповідно до своїх звичаїв вони таборують під відкритим небом, житлові ж будинки вони зневажають. Вони тільки те й роблять, що відточують мечі, загострюють стріли, вправляються на конях. Із цієї тихої, завжди пильно утримуваної в чистоті площі вони зробили стайню. Правда, ми намагаємося, подеколи вискакуючи з крамниць, прибирати бодай найогидніший бруд, але таке діється дедалі рідше, бо ці зусилля не дають жадної користи, а до того ж і наражають нас на небезпеку бути затоптаними дикими кіньми або зазнати каліцтва під нагаями.

Говорити з кочовиками неможливо. Нашої мови вони не розуміють, та ледве чи мають і свою власну. Поміж собою порозуміваються вони, як галки. Без перерви чуємо ми цей перегук галок. Наш уклад життя, наші влаштування їм незрозумілі, й вони не цікавляться ними. З цієї причини вони відмовляються розуміти й мову знаків. Можеш собі вивернути щелепи й повикручувати з суглобів руки — вони тебе не розуміють і ніколи не зрозуміють. Часто вони корчать гримаси, при тому вибалушуючи білки очей і пінячи слиною з рота, але це не значить, що вони хочуть щось сказати тобі чи налякати, просто така їхня натура. Вони беруть усе, що їм потрібне, але не можна сказати, що застосовують насильство, ні, ми самі відступаємо набік і залишаємо їм усе, чого вони бажають. І з моїх запасів вони поцупили не одну добру річ. Але я не можу нарікати, особливо коли бачу, як гірко доводиться різникові на протилежному боці вулиці. Ледве він устигне привезти товар, як кочовики рвуть його з рук і негайно зжирають. Їх коні також жеруть м'ясо; часто вершник лежить поруч зі своїм конем й обидва

споживають один шматок м'яса, кожен зі свого кінця. Різник переляканий і не наважується припинити доставку м'яса. Та ми розуміємо його й збираємо гроші, тим робом підтримуючи його. Бо якби кочовики не діставали м'яса — ніхто не знає, що могло б статися; зрештою, ніхто не може знати, що спаде їм на думку, як вони навіть щодня діставатимуть м'ясо. Останнім часом різник вирішив бодай заощадити собі клопіт з різанням худоби й одного ранку пригнав живого бика. Але вдруге він не посмів так зробити. Я лежав добру годину на підлозі в далекому закутку своєї майстерні, накинувши на себе весь одяг, ковдри й подушки, аби лиш не чути реву бика, до якого збіглися з усіх боків кочовики, щоб угризтися й рвати зубами його живе м'ясо, я насмілився вийти тоді, коли вже все стихло, і бачив, як вони, на подобу пияків коло бочки, лежали втомлено навколо решток бика. Саме тоді, здається мені, я побачив в одному з вікон палацу імператора; ніколи поза тим він не виходить до цих зовнішніх покоїв, бо живе незмінно тільки в найосереднішому саду; але цього разу, бодай так здавалося мені, він стояв при одному вікні й дивився, опустивши голову, на те, що діялося перед його палацом.

"Що буде далі? — думали ми собі всі. — Як довго мусимо ми витримувати цей тягар і муку? Імператорський палац привабив кочовиків, але неспроможен їх прогнати. Брама замкнена; варта, що раніше так урочисто виходила й входила через неї, ховається за заґратованими вікнами. На нас, ремісників і крамарів, лягає обов'язок рятувати батьківщину, але це завдання не на нашу силу, а зрештою, ми й не хизувалися, що здібні впоратися з таким завданням. Це чисте непорозуміння, і воно буде причиною нашої загибелі".